

[Paul Dam.]

mange tilfælde alt for velkendte. De bliver derfor præget af nogen konservatisme og en vis inertie, og det er en af de store risici i denne sammenhæng. Fordi en løsning af et socialt spørgsmål, en løsning af et undervisningsmæssigt spørgsmål eller en løsning af et kulturpolitisk spørgsmål har været rigtig, er det jo ikke sikkert, at den bliver ved med at være det. Tværtimod er det måske sådan, at vores fastholden ved gamle løsninger skaber nye problemer og en gang imellem medfører, at vi kører ind i helt uløselige situationer. Vi trænger til nytænkning, og nytænkning er knap nok det, en sådan rapport foranlediger til.

En af de forudsætninger, som ligger bag rapporten, er jo, at det er med produktionen ligesom med vejret. Man kan undersøge det ved hjælp af et meteorologisk institut, og man kan snakke om det, men man kan egentlig ikke gøre noget ved det. Produktionen er noget, der stiger efter en vis matematisk forudsætning, som man har indarbejdet, men den tanke, at man skulle kunne gøre noget i den offentlige planlægning for virkelig systematisk at forøge produktionen, dukker kun op ganske sporadisk. Jeg tror nok, det er her, man skal begynde i en hvilken som helst perspektivplanlægning, ikke så meget finde ud af, hvad alt det, vi har tænkt os at bruge i fremtiden, vil koste, men først og fremmest tænke på, hvordan vi får råd til at betale ikke alene det, vi har i forvejen, men også det, vi kunne tænke os at forbedre samfundet med. Hvad kan der gøres ved disse ting? I hvilke henseender kan vi ændre samfundet, så produktionen får bedre vilkår? I hvilke henseender kan vi forøge udbuddet af arbejdskraft? Måske er det her på et eller andet tidspunkt nødvendigt at tænke på, at forkortelsen af arbejdstiden i USA i hvert fald i en vis udstrækning har medført, at folk har fået to job, altså at man, når man fik en tilstrækkelig kort arbejdsuge, så var til rådighed for arbejdsmarkedet med et bierhverv af større eller mindre omfang, at der altså skete ligesom et knæk i udviklingen. Hvad vil man gøre for rationaliseringen? Hvad vil man gøre for den offentlige styring? Der er risiko for, at den gammeldags liberalisme skal få materiale i denne rapport, hvis man ikke netop anlægger et produktionssynspunkt.

Her skal der begyndes, kun med en kraftig produktionsforøgelse kan vi overhovedet klare fremtidens problem.

Også andre ordførere har nævnt et spørgsmål, som jeg ville formulere sådan: giver de offentlige udgifter os udbytte nok, får vi nok ud af de penge, vi betaler? Det har måske ikke været særlig god tone at tale om nyttevirkning af de offentlige ydelser og de offentlige udgifter i øvrigt, men det er naturligvis forkert; ikke mindst i vore dage, hvor de offentlige udgifter er steget så stærkt, er det nødvendigt, at man helt anderledes klart finder ud af for hvert enkelt område: bliver de penge, vi giver ud, benyttet på en sådan måde, at de virkelig tjener det formål, som man hævder at ville tjene? Er der en dynamik forbundet med disse udgifter, medfører de samfundsfremskridt, der virkelig er til gavn for større grupper i befolkningen? Ofrer vi rimeligt og fornuftigt på rationaliseringen? Bruger vi de offentlige udgifter på en sådan måde, at de også er med til at forøge produktionen? Er det sådan, at vi i alt for høj grad har nogle hellige køer i vores betragtning af offentlige udgifter, så vi ikke tænker på de økonomiske gevinster, der er ved investeringerne? Er det f. eks. sådan, at en erhvervsbetonet investering, som virkelig ville give udbytte i samfundet, skal vendes og drejes mange gange, inden man tør give den, mens en investering til et i og for sig så nyttigt formål som et sygehus er noget, man ikke tør sige nej til, man uden videre accepterer? Er det ikke sådan, at sparsommeligheden alt for ofte følger en vanetænkning, at man ikke i tilstrækkelig grad spørger: hvad får samfundet som helhed ind i næste omgang?

Regeringen har jo ikke draget så forfærdelig mange konklusioner af rapporten, og det synes jeg da heller ikke er særlig rimeligt at gøre på dette tidspunkt, men man taler jo en del om det, man kunne kalde servicesektoren i modsætning til det private forbrug, og man taler noget om, hvorvidt gratis-princippet er særlig fornuftigt. Jeg vil gerne sige, at hele talen om gratis-princippet har en tilbøjelighed til at gå ind i klicheerne. Det er efter min mening ikke rimeligt, at alle offentlige ydelser skal være gratis. Der er formodentlig en række offentlige ydelser, som man ville få noget mere fornuftigt ud af, hvis de ikke var gratis, og der er andre om-